

meer gebruikt en is tot sterken lichamelijken arbeid in staat gebleven.

2^o. Een 78-jarige vrouw, wier arhythmische pols den eersten dag, dat 3 maal 0.4 gr. chinidine was gegeven, regelmatig was geworden, maar vijf dagen later een longontsteking kreeg, die snel met den dood eindigde.

3^o. Een 55-jarige vrouw met een kamerfrequentie van 160, een boezemsidderen van 450 in de minuut, wier polsfrequentie onder 3 maal daags 0.4 chinidine tot 50 daalde, weshalve de toediening werd gestaakt. Terstond vertoonde zich weder de arhythmia perpetua, welke eerst na een week, onder digitalis met chinidine (0.4—0.5) werd overwonnen.

4^o. Een student, die sedert 1915, na de vreeselijkste psychische indrukken te velde, aan steeds verergerende hartverschijnselen had geleden, ten slotte dagelijks collaps had, bij uiterst snellen, onregelmatigen pols. In April 1919, op den eersten dag der behandeling met 3 maal 0.4 gr. chinidine, geheel regelmatige pols. Na langzame vermindering der gift kon het middel achterwege blijven.

5^o. Een 67-jarig man met algemeene arteriosclerose, wiens pols reeds den 2den dag der behandeling regelmatig wordt.

Daarentegen gelukte het niet, den pols regelmatig te krijgen bij een 46-jarig man, hoewel tot giften van 1 gram werd gestegen. *Deze groote giften veroorzaakten misselijkheid en diarrhee.* Digitalis werkte hier veel beter. In een ander geval was de uitkomst niet gunstiger, doch hadden de groote giften geen schadelijke uitwerking. In het negende geval, een bijna stervende vrouw met algemeene waterzucht, cyanose, sterke dilatatie en arhythmia perpetua, vermocht chinidine den dood niet tegen te houden.

Bij zijn theoretische beschouwing over de waargenomen gevallen wijst VON BERGMANN nogmaals op het door WENCKEBACH verdedigde standpunt, dat bij de arhythmie het hart geen tonicum behoeft, maar een sedativum, als hoedanig de chinazouten kunnen worden beschouwd. Is de onregelmatigheid overwonnen, dan wijkt ook de compensatiestoornis.

Op theoretische gronden beveelt VON BERGMANN ook aan, naast chinidine kaliumchloride (3 maal daags 0.5 gram in oplossing) toe te dienen, of kaliumrijk voedsel (aardappelen) bij vermindering van het keukenzout.

Voor de vele belangrijke beschouwingen, waartoe de waarnemingen van VON BERGMANN aanleiding geven, wordt de lezing van zijn verhandeling aanbevolen.

PINKHOF.

LITERATUUR-OVERZICHT.

WEEKBLADEN.

Wiener klinische Wochenschrift 1919, No. 32.

F. FRIEDLÄNDER. *Ueber die Ursachen und die diagnostische Bedeutung des TRENDELENBURG'schen Hüftsymptomes.* — De concave kromming van de wervelkolom bij aangeboren ontwrichting van de heup, ter opheffing van de bekkenhelft van het niet gesteunde been tijdens het loopen, dient om de ontbrekende spanning van den in

glutaeus medius en van den m. glutaeus minimus te vervangen. Bij heupontwrichting is de spierspanning verminderd, doordat de beide aanhechtingspunten elkander genaderd zijn, maar elke andere oorzaak van verminderde spierspanning moet eveneens tot het verschijnsel van TRENDELENBURG leiden. FRIEDLÄNDER geeft hier eenige beschrijvingen van spierontsteking resp. neuritis, die bij verschillende vormen van heupaandoening tot de insufficiëntie van de glutaei voeren (coxa vara, coxitis, kinderparalyse, enz.).

LOTHAR FRONIUS. *Operationsplan zur ständigen Ableitung der Bauchwassersucht.* — Om een voortdurend afvloeien van de ascitesvloeistof te verkrijgen wil FRONIUS de vena saphena open in de buikholte hechten. De vloeistof kan dan onmiddellijk in de ader loopen, terwijl de aderkleppen een bloeding in de buikholte voorkomen. Mocht tijdens de operatie blijken dat de kleppen niet voldoende sluiten, dan hechte men de vena saphena onmiddellijk aan een van de wijdeste aderen van het groote net om zoo de poortader-strooming te ontlasten. Aan levenden heeft FRONIUS zijn operatie nog niet verricht.

FELIX RANTZEL. *Ueber chirurgische Folgezustände nach Skorbut.* — Door bloeding in de kuitspieren en daaropvolgende bindweefsel-schrimpeling met atrophie van de spier kunnen zich buigcontracturen van de knie en punt-voetstelling in het springgewricht vormen. In den aanvang kan de aandoening worden verbeterd door massage, warme baden en voorzichtige passieve en actieve beweging, later is ondersteuning door rek- of gipsverband noodig, terwijl de atrophische contractuur uitsluitend te verhelpen is door tenotomie.

MAX KAHANE. *Zur Frage der Heilwirkung des galvanischen Stromes bei Neuralgien.* — KROWARSCHIK (*Wiener klin. Wochenschr.* 1918, n^o. 17) heeft verkondigd, dat de galvanische stroom het meest werkzaam was bij neuralgieën; dat beide polen gelijk werken, en dat deze werking op chemische veranderingen in de zenuw door „ionenwanderung” ontstaan. Tegen deze stellingen, in het bijzonder wat betreft de gelijkwaardigheid van beide polen, teekent KAHANE protest aan.

H. FASCHINGBAUER. *Doppelseitiger mantelförmiger Spontanpneumothorax bei bullösem Lungenemphysem.* — De verschillende ziekteverschijnselen, de prognose, diagnose en therapie van den in het voorgaand nummer beschreven zieke worden nogmaals kritisch toegelicht zonder tot zeer bijzondere opmerkingen aanleiding te geven.

HABERER. *Zur Frage des Unterrichtes in der Chirurgie.*

J. ED. ST.

Correspondenzblatt für Schweizer Aerzte. 1919, No. 30.

E. ROTHLIN. *Ueber die Funktionen des Kleinhirns und dessen Nachbarorgane.* — (Wordt vervolgd).

G. CORNAZ. *A propos des erreurs d'interprétation de la réaction de WASSERMANN.* — Korte aantekening over de waarde van de reactie in de verschillende stadia van lues. Aan een reeks voorbeelden wordt nog eens duidelijk gemaakt hoe hij negatief uitvallen van de reactie in het IIIde stadium, een salvarsaaninspuiting de reactie alsnegatief maakt.

H. T. DEELMAN.

TIJDSCHRIFTEN.

Zeitschrift für Krebsforschung, Bd. 16, Heft III, 1919.

O. LUBARSCH. *Ueber spontane Impfsarkome bei Meerschweinchen.* — 2 Gevallen. In het eerste geval liet het sarkoom zich tot in de 6de generatie overenten. In het tweede geval ging het slechts tot de derde generatie. De spoelcelsarkomen hadden bij overenting zeer sterk de neiging tot haemorrhagisch verval.

WÄTZOLD. *Ueber Krebs in unserer Armee während des Friedens.* — Kleine getallen, die geen belangrijke besluiten toelaten.

E. BOSCH. *Chemische und therapeutische Untersuchungen über die Wirkung von Auto-lysat en bei Krebs.* — Wordt uitvoerig gerefereerd.

F. BLUMENTHAL. *Das Problem der Bösartigkeit beim Krebs.* — Wordt uitvoerig gerefereerd.

F. KRAUS und O. LUBARSCH. *Ueber Lymphogranulomatose*. — Kort algemeen overzicht, zonder nieuwe bijzonderheden.

H. SCHÖPPLER. *Ein Dickdarm-Enddarmsarkom beim Haushuhn*. — Eén geval.

F. HAGEMANN. *Ueber die Beziehungen der sogenannten Karzinoide des Darms zu den Darmkrebsen*. — „Karzinoide” van het darmkanaal zijn meest kleine celvormsels in het slijmvlies gelegen over wier genese men het lang niet eens is. De een ziet er een verdwaalde pankreaskiem in (SALTYKOW), de ander denkt aan een echte kwaadaardige nieuwvorming (BURCKHARD). Schrijver voert nu een reeks gevallen aan, waaraan hij de uitleg geeft, dat men hier met echte kankers te doen heeft. De groei zou in een latent stadium zijn.

F. ZIEGLER. *Ueber ungewöhnliche Metastasenbildung in der Leber bei carcinoma mammae*. — Twee gevallen van ongewoon groote levermetastasen bij mammacarcinoom. Zonder nadere toevoeging wordt de weg van de retrograde embolie als de verplaatsingswijze der versleepte gezwelcellen aangenomen.

A. LAUTERBERG. *Ueber die Ausbreitungswege metastatischer Karzinome in de Nieren*. — Hieruit kan men o. a. leeren, dat een metastatisch carcinomateus proces in het aangedane orgaan toch wel eenige consideratie betracht wat aangaat den bouw van dat orgaan. De buissystemen van de nier bijv. worden gaarne als wegen gebruikt, waarlangs het gezwel voortgroeit.

H. T. DEELMAN.

BOEKAANKONDIGINGEN.

P. G. RINSEMA, *Bijdrage tot de kennis en de behandeling van het zoogenaamde habitueel sterven der vrucht in de laatste maanden der zwangerschap*. Academisch proefschrift, Groningen, December 1918. Uitgave M. DE WAAL, Groningen.

Over deze aandoening, even eigenaardig van naam als geheimzinnig wat oorzaak betreft, tracht RINSEMA eenig licht te ontsteken en hoewel hij blijft in het gebied der hypothese, ontwikkelt hij, steunende op de uitkomsten eener bepaalde behandeling van een aantal lijdresses in de rijkskweekschool voor vroedvrouwen te Rotterdam toegepast, een proeve van verklaring der oorzaak van het lijden, die de sluier, waarin deze afwijking gehuld is, misschien iets doorzichtiger maakt.

Een groote moeilijkheid bestaat in het uitzoeken der gevallen, want geen enkele der ons nu bekende oorzaken van vruchtdood (lues, nieraandoeningen, tuberculose, alcoholisme, anaemie, chronische ontstekingsprocessen van de baarmoeder) mag aanwezig zijn, willen wij het geval mogen rangschikken in de groep van den *essentieelen* habitueelen vruchtdood. Wij moeten dus eigenlijk een verklaring zoeken in gevallen, die wij juist hebben samengeworpen, omdat wij daarbij geen alledaagsche verklaring konden vinden. Zooals van zelf spreekt, zijn daartoe ook hier micro-organismen en stoornissen in de inwendige afscheiding van moeder of placenta te hulp geroepen.

RINSEMA nu zag bij 10 van de 12 vrouwen, in het proefschrift vermeld, bij wie enkele der andere bekende behandelingswijzen (jodetum kalicum, chloras kalicus, kunstmatige vroeggeboorte) reeds tevergeefs toegepast waren, goede uitkomsten van het volgen van een zout-arm diët (met uitsluiting van melk! Ref.), zoo noodig reeds van een zeer vroeg tijdstip der zwangerschap af. Wellicht